

MEDIA SAVODXONLIGI VA AXBOROT MADANIYATI

Aralova Madina Baxtiyor qizi

Samarqand davlat chet tillar instituti talabasi

Boboqulov Sherzod Sherqulovich

Mediasavodxonlik va axborot madaniyati fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada biz bugungi o'zaro bog'liq dunyoda mediasavodxonlik va axborot madaniyatining ahamiyatini chuqurroq o'rganamiz va bu tushunchalar jamiyatni shakllantirishga qanday hissa qo'shishini o'rganamiz.

Kalit so'zlar: mediasavodxonlik, axborot madaniyati, axborot vositalari, raqamli texnologiyalar, madaniyat, zamonaviy texnologiyalar, jamiyat.

Mediasavodxonlik — ommaviy axborot vositalari orqali uzatilayotgan va qabul qilinayotgan kundalik axborotni saralash ko'nikmalarini, turli axborotlarni qabul qilgandan keyin ham har qanday vaziyatda to'g'ri qaror qabul qilish, axborot qayerdan, kim tomonidan va nima maqsadda uzatilyapti, o'zida kimning manfaatlarini aks ettiryapti degan tushunchalarni shakllantirishga xizmat qiladi. Mediasavodxonlikning maqsadi har bir medianing ustuvorliklari va kamchiliklarini tushungan holda ular tomonidan tarqatilayotgan axborotni saralay bilish va zarurini qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirish bo'lsa, asosiy vazifasi insonlar tomonidan iste'mol qilinadigan har qanday axborotning manipulyativ kuchini anglagan holda undan chegaralanishdir.

Media savodxonligi va axborot madaniyati zamonaviy jamiyatimizning hal qiluvchi jihatlari hisoblanadi, ayniqsa, axborot mo'l va oson bo'lgan raqamli asrda. Ko'plab yangiliklar manbalari, ijtimoiy media platformalari va onlayn kontentni kezib chiqar ekanmiz, axborotni tanqidiy baholash, haqiqatni noto'g'ri ma'lumotlardan ajratish va mas'uliyatli ma'lumot almashish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalar va xabardorlikni rivojlantirish tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Media savodxonligi va axborot madaniyati bizning e'tiqodlarimizga, tasavvurlarimizga va qarorlarimizga ta'sir qiladigan ommaviy axborot vositalarini qanday iste'mol qilishimiz va ular bilan o'zaro munosabatimizni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Bugungi shiddatli va o'zaro bog'liq dunyoda mediasavodxonlik va axborot madaniyatining ahamiyatini ortiqcha baholab bo'lmaydi. Raqamli ommaviy axborot vositalarining ko'payishi va axborot manbalarining ko'payishi bilan yangiliklar, fikrlar va kontentning ulkan dengizida harakat qilish juda qiyin

vazifa bo'lishi mumkin. Mediasavodxonlik turli shakllarda ommaviy axborot vositalariga kirish, tahlil qilish, baholash va yaratish qobiliyatidir, axborot madaniyati esa axborotni iste'mol qilish va tarqatish bilan bog'liq umumiy qadriyatlar, e'tiqodlar va amaliyotlarni anglatadi. Noto'g'ri ma'lumotlar va soxta yangiliklar yong'in kabi tarqaladigan raqamli asrda mediasavodxonlik barcha yoshdagi odamlar uchun muhim mahoratga aylandi. Tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini va axborot manbalariga nisbatan sog'lom shubha bilan qarashni rivojlantirish orqali biz fantastikadan haqiqatni yaxshiroq ajrata olamiz va biz iste'mol qiladigan va baham ko'radigan kontent haqida oqilona qarorlar qabul qilishimiz mumkin. Media savodxonligining muhim jihatlaridan biri bu ommaviy axborot vositalarining jamiyatdagi roli va ta'sirini tushunishdir. Ommaviy axborot vositalari tushunchalarni shakllantirish, fikrlarga ta'sir o'tkazish va hatto ommaviy nutqni o'zgartirishga qodir. Ommaviy axborot vositalarining noto'g'ri qarashlari, tashviqot usullari va yangiliklar ishlab chiqarish iqtisodidan xabardor bo'lib, biz ma'lumotni yanada oqilona iste'molchiga aylanishimiz va manipulyatsiyaga kamroq moyil bo'lishimiz mumkin. Bundan tashqari, axborotning haddan tashqari yuklanishi davrida mas'uliyatli axborot almashish madaniyatini tarbiyalash zarur. Bu ma'lumotni baham ko'rishdan oldin uning to'g'riligini tekshirishni, so'zlarimiz va harakatlarimizning onlayn ta'sirini yodda tutishni va raqamli makonlarda fuqarolik nutqini targ'ib qilishni o'z ichiga oladi. Onlayn aloqalarimizda hurmat, oshkoralik va javobgarlik madaniyatini rivojlantirish orqali biz sog'lom va ko'proq xabardor jamiyatga hissa qo'shishimiz mumkin. Oxir oqibat, mediasavodxonlik va axborot madaniyati nafaqat individual mahorat, balki jamoaviy mas'uliyatdir. Ushbu qadriyatlarni jamoalarimiz, maktablarimiz va ish joylarimizda targ'ib qilish orqali biz shaxslarga raqamli dunyoning murakkabliklarida ishonch va halollik bilan harakat qilish imkoniyatini berishimiz mumkin. Birgalikda biz haqiqat ustun bo'lgan va noto'g'ri ma'lumotlar yo'q qilinadigan yanada qamrab oluvchi, xabardor va bardoshli jamiyat qurishimiz mumkin.

Media savodxonligini tushunish:

Mediasavodxonlik oddiygina ommaviy axborot vositalarini o'qish yoki tomosha qilish imkoniyatidan tashqarida - u manbalarning ishonchliligi va ishonchliligini baholash, tarfkashlik va tashviqotni tan olish, shuningdek, ommaviy axborot vositalarini ishlab chiqarish va tarqatish mexanizmlarini tushunishni o'z ichiga oladi. Noto'g'ri ma'lumotlar va soxta yangiliklar yong'in kabi tarqalishi mumkin bo'lgan dunyoda mediasavodxonlik haqiqatni fantastikadan ajratish va asosli qarorlar qabul qilish uchun kuchli vositadir.

Media savodxonligini oshirish:

Ta'lim muassasalari, siyosatchilar va ommaviy axborot vositalarining barchasi mediasavodxonlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Maktablar o'z o'quv dasturlariga media savodxonligi bo'yicha yo'riqnomani kiritishi, talabalarga media xabarlarini tahlil qilish, manbalarni baholash va raqamli kontent bilan mas'uliyat bilan shug'ullanishni o'rgatishi mumkin. Siyosatchilar media savodxonligini oshirish va noto'g'ri ma'lumotlarga qarshi kurashish tashabbuslarini qo'llab-quvvatlashi mumkin, media tashkilotlari esa aniqlik, oshkoralik va axloqiy hisobotlarga ustunlik berishi mumkin.

Media savodxonligini oshirish bo'yicha amaliy maslahatlar:

1. Bir nechta manbalardan olingan ma'lumotni haqiqat deb qabul qilishdan oldin tekshiring.
2. O'zingizning noto'g'ri fikrlaringiz va ular sizning ommaviy axborot vositalarini idrok etishingizga qanday ta'sir qilishi mumkinligini biling.
3. Ommaviy axborot vositalaridagi xabarlarining sabablarini so'rang va muqobil nuqtai nazarlarni qidiring.
4. Axborot manbasini ko'rib chiqing va uning ishonchliligi va ekspertizasini baholang.
5. Ommaviy axborot vositalari mazmuni bilan tanqidiy munosabatda bo'ling, taxminlarga qarshi turing va turli nuqtai nazarlarni izlang.

Xulosa:

Bugungi kunda media, ya'ni ommaviy axborot vositalari, kino, teatr, san'atning turlari, madaniyat sarchashmalari, internet orqali uzatilayotgan har qanday ma'lumot inson ongiga o'zining ma'lum bir ta'sirini o'tkazib, uning dunyoqarashini o'zgartirishga sabab bo'lmoqda. Yuqorida tilga olingan tushunchalarning qo'llanilishi va bugungi kunda mediata'lim, mediasavodxonlik, mediatanqid va mediani o'rganishga bo'lgan intilishning asosiy maqsadi ham axborotning yaratilishi, uning tarqalish jarayonini tushunib yetish, tijorat, siyosiy, iqtisodiy, ma'naviy va madaniy maqsadlarda tarqatilayotgan axborotning mohiyatini anglagan holda uni baholay olishdir. Ayni paytda mediata'lim asoslarini har bir ta'lim muassasasiga o'quv dasturiga kiritish, bolalarga maktabgacha ta'lim jarayonida uning asoslarini interaktiv, turli o'yinlar shaklida tushuntirish, o'sib kelayotgan avlod tomonidan shiddatli axborot oqimida zarurini tanlash va unga tanqidiy yondoshgan holda baholay olish imkonini beradi. Bu esa o'z navbatida yoshlarning kelajakdagi fuqarolik pozitsiyasini yanada mustahkamlanishiga, jahonda yuz

berayotgan voqea-hodisalarni xolis baholab, to'g'ri qaror qabul qila olishiga asos bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Media va axborot savodxonligini shakllantirishning pedagogik jihatlari. O'quv amaliy qo'llanma.-T.:Extremum-press, 2017
2. X.D.Xolmirzayev, X.A.Axmedov v – Media savodxonlik va axborot madaniyati. O'quv uslubiy majmua.-TDPU, 2022
3. www.ziyonet.uz
4. www.library.uz